



# Kmetijske in rokodelske novice.

Na svitlobo dane od c. k. kmetijske družbe.

Tečaj III.

V sredo 22. Prosenca 1845.

List 4.

## Kmetovavec.

**N**a vèrtu z drevjem nasajenim  
Preblago hišico imam,  
Obdana s poljem je rumenim,  
Za dom gosposki je ne dam.

Tam unstran bistrim ob potoki  
Ležé zeleni travniki,  
Med nogradi v prijazni loki  
Pa béla cèrkvica stoji.

Na vèrtu z drevjem nasajenim  
Prezlahtno sadje mi zori,  
Na bližnjim polji pa rumenim  
Se klasje zlato mi bleši.

Zeleni travniki dajejo  
Mi klajo za živinico,  
Vinogradi pa prinesejo  
Presladko vinsko kaplico.

O zgódni zarji mlad'ga dneva  
Me zvon iz béle cèrkvice  
Budi, moliti mi veleva;  
Po tem pa déla lotim se.

Grem tje na polje al v dobrave  
In orjem, sejem al kosim,  
Ter veličanstvene narave  
Vladarja, stvarnika častim.

Takó mi mine dan vesélo,  
Ker je prigovor vsak'mu stan':  
De človek naj žíví za délo  
In déla za življenje, — znan.

In kadar sonce milo daje  
Dolinam, hribčikam slovó,  
Jez tudi délo dokončaje  
Vesél, dovoljen grem domó.

Naj, kupec! ladje ti bogate  
Na sinjim morji plavajo,  
In naj, rudar! rumeno zlate  
Ti rúdorovi davajo;

Jez zadovoljen sim s kmetijo  
In s svojo ljubo hišico,  
Ne ménjam z vaji bogatijo  
In z vaji žlahtno nošinjó.

Rés dostikrat mi pót od čela  
Pri težkim délu se cedí;  
Ko snég zapade polja, sela,  
Pa ojstra zíma mi grozi:

Al sej stanú ni brez težave,  
Med cvétki tudi tèrn tičí; —  
Dovoljnost vir je sréče prave,  
Ki nam življenje osladí.

Zató, dovoljnost! mati sréče,  
Le zvésta bodi meni ti;  
In ti, o Bog! blagodaréče  
Ne vstegni svoje roke mi.

Iz Štávnice (Šemnice) na Ogerskim.

A. Pirnat.

## Od visoko sboljšhaniga sdelovanja rokodelskega orodja.

V velki fabriki gosp. Franza Wertheima v Kremsu v sgornimu Eštrajhu se izdeluje mnogo orodje in vsake forte ojstrina sa misarje, fkrinarje, fodarje (pintarje), kolarje, tefarje i. t. d.

Wertheimova jekléna ojstrina se lozhi od nafhe domazhe v tem: Nafhi kovazhi ali jeklarji podstavlajo sheléso s jeklam na tako visho, de oni zeke kepe jekla na-nj pervarijujejo; na-nje mu jeklo mehkujejo, in ga na tanjko po shelési raskovavajo. Slo pomudi tak isdelek, predin se mu na brufu potrebne ojstrošti dati samore, ker se kaléno jeklo le kasno sbrufi.

Wertheim pa pervari na shelesno ali resavno klinjo she perpravno tanjko islezhenó jeklo. Nadjana jekléna pljofhza se sprime na zhudno visho le po resni strani klinje, takó, de sabovk ojstrine ni jeklen, ampak oftane is goliga shelésa, famo résna fran je

pojekléna; savoljo tega tedaj Wertheimove rasne resála pri sbrufhevanju zló malo pomudé; tudi fo njegove ojstrine v rési bolj shive od nafhih; veliko drasheji pa tudi nifo od navadnih. Savoljo te umne snajdbe in obzhnokriftniga sdelovanja ima Wertheim pravizo, ki jo je she njegov prednik od svétliga Zefarja sadobil, de le on fam fine po vñih zefarških deshelah fvojo takó izdelano robo prodajati. Wertheim sdeluje ne le famo jekljino, ampak obdeluje tudi k vsaki ojstrini posébní lef in jo va-nj vdeluje, kakor je sa rasno rokodelstvo potreba.

V pisarnizi kmetijske in rokodelske drushbe v Ljubljani (Šalendrovih ulizah Nr. 195 bliso Bregga) fo rasni Wertheimovi izdelki sa vsakiga na ogled poštavljeni. Salogo Wertheimoviga orodja ima v Ljubljani gosp. Anton Krifper, kupez na velikim tergu, in jo prodaja na drobno in na debelo, tudi po famim, kakor kdo potrebuje. Le to orodje je she tako napravljeno, de ga vsak rokodelcz, ki fi ga kupi, bres vsiga sadershka lahko v roke vsa-



me in rozhno s njim déla. Po vredni zeni fo rasni obli s ojštrimi klinjami: namrezh, ftrugazhi voski in fhiroki, rogazhi, gladeshi, fpahivniki, lajfhovniki manji in vezhji, sobniki, fhipovniki, shlebniki, fvédri in fvéderzhiki, vse forte rozhne shage in drésalze, dléta, pile, raspile, resivniki, fekire, shamplake in plankazhe.

Lefkoviz.

### Kakó se dajo mifhi is njiv odgnati.

Tudi mifhi po polji imajo svoje letine in svoje vreme, in kader se jih veliko na obfejano njivo pertepe, veliko fhkodo naredé. Tudi letaf fém ter tje polje slo nadlegvajo. Kmetovavzi vsih deshela fe she tedaj veliko lét prisadevajo, pomozhke soper te fhkodljive goftazhe isnajti in gotovo bi she v tem bolj frezhni bili, ko bi ne bili tolíkajn po ftrupenih rezheh poprafhovali, temuzh v drugazh-nimu obdelovanju svojih njiv fredftvo soper te shivali iskali. Pred dvem letmi je gosp. Janes Konrad, fajmoshter na Shtajerskim, z. k. kmetijskí drushbi v Gradzu osnanil, de fo kmetovavzi njegove fare s tem grosno veliko mifh po njivah pokonzhali, de fo is ajdove moke in mifhize shganze fkuhali in jih po mifhjih luknjah potaknili. Imenovana kmetijska drushba je pa pred tem hudo ftrupenim in nevarnim fredftvam fvarila in je kmetovavzam te le nar gotovfhi pomozhke priporozhila: 1. globoko orati, 2) njive zhišto od vsih oftanjkov otrediti in jih 3) na fpomlad s gnojnizo is stranísh (fekretov) pofhkropiti.

### Pogovor

kmetifhkiga ozheta s svojim osme fhole suzhenim finam, v mezsu Profenzu. \*)

Šin pridši v hifho fi mane roke in pravi: Danef je pa mersla.

Ozhe fedezh pri pezhi, pipizo v uftih, mu odgovori: No Janes! kér fi fe she v ofmi fholi naravoflovja suzhil in fi she vezhkrat pravil, de sdaj marfiktero prigodbo v natori samorefsh rasloshiti, povej mi, od kod pa pride, de je po simi takó merslo?

Šin. Posimfki mras pride od tod, kér po simi fo kratki dnevi in dolge nozhi, tedaj le malo fonzhne gorkote dobivamo; fonze ftoji nisko nad nafho semljo, njegovi sharki le po ftrani na-njo padajo, naprejsderzhé in ne ogrejejo semlje takó, kakor takrat, kader padajo bolj navpik ali naravnoft na-njo in vezh zhafa oftanejo na mestu; vezhidel pihajo po simi hladni vetrovi in srak možhno smrasijo, in od tod pride mras.

Ozhe. To je she nekaj. Od kod pa to pride, de je vezh del mezsa Profenza vezhi mras, kot pa mezsa Grudna, defiravno sdaj she dan rafte, in fonze vikfhi ftopi?

Šin. To fe pa takó sgodi: Mezsa Grudna imata fhe semlja in srak nekoliko poprejshne poletinfke gorkote, ktera pa smirej bolj minuje, in je fhe sa ta mezez kaj ne oftane, mras smirej bolj rafte, ako ravno she fonze nekaj vezh gorkote da, ko v pretezhenim mezsu.

Ozhe. Tega pa ne rasumém dobro.

Šin. Ukasajte jutro sjutraj enakoméno sakuriti obedve pezhi v tem konzu hifhe, kjer bo fhe od danef nekoliko gorkote oftalo, in v unim konzu, kjer danef ni bilo sakurjeno, in najdili bofte, de

bo ta hifha she gorka, v drugi fe bo pa kurjava fhe malo posnala, in de bo potreba marfikako poleno priloshiti, preden bomo hotli v nji tako gorkoto napraviti, kakorfhna bo v tem konzu od perve kurjave.

Ozhe. To je pa she refnizhno, kar mi od kurjave povefh, sakaj to fim she vezhkrat fkufil.

Šin. Ravno takó je tudi s mrasam tega in uniga mezsa. V pretezhenim mezsu je fhe nekaj gorkote od leta in jeseni, satorej fe fonzhna kurjava bolj posna, ko v tem mezsu, kér je vfa gorkota prefhla.

Ozhe. Ta je fpet refnizhna; ali bi mi pa tudi samogel povedati, od kod de pride, de je po simi pri fnegi ali jeseni pri flani takrat nar huji mras, kader sjutraj sazhe fonze fijati.

Šin. To pa pride od tod, kér takrat, ko fonze posije, fe sazhe fneg in flana tajati. K tajanju fnega ali flane je pa veliko gorkote potreba, ktera bo vseta is blishnjiga sraka, in takó oftane srak bolj mersel, kot je poprej bil.

Ozhe. To mi pa ne gre v glavo.

Šin. Le pozhakajte, vam bom pa pokasal, kakó de fe to godí. On gre is hifhe, vsame zinafti okroshnik (talar), prinese na njemu fnegá in ledú in pravi: Glejte! tukaj je fneg in led; va-nj bom djál pest folí, na ravno sdaj možhno vrozho pezh bom pa nekoliko vode vlil, ktera bo na enkrat vrozha oftala, in v to vodo bom pri ti prizhi okroshnik s fnegam in ledam oftavil. Sazhe na okroshniku mehhati, de fe hitreji fneg in led tajata in pravi: Poglejte, okrashnik je k pezhi primersnil!

Ozhe. Sa boshjo voljo! ali zoprafh?

Šin. Ne zopram ne, faj tudi ne snam; to fe je pa prav ponatorno takó le naredilo. Led in fneg na vrozh kraj oftavljena in fhe s foljo smefhana, fta fe sazhele hitro tajati. K tajanju je bilo pa potreba veliko veliko gorkote. Ta gorkota je bila potegnjena is pod okroshnika, sató je pod njemu takó merslo oftalo, de fe je led naredil in de je okroshnik primersnil.

Ozhe. Janes! refnizhno ti povém, ako bi mi bil kdo drugi to naredil, zopernika bi ga imenoval, tebi pa she verjamem.

Šin. Takó se sgodi tudi pri fonzhnim ishodu, kér bo k tajanju fnegá in ledú potrebna gorkota sraku odtegnjena in sató bolj merslo oftane.

Ozhe. Ši jo she fpet dobro sadel. — Tega pa vender ne bofh vedil, sakaj de je v nafhim fpodnjim hramu (kevdrú) po simi gorko, po leti pa merslo?

Šin. Tudi to vam hozhem rasodeti. To isvira od nafhe obzhutljivofsti, in ne od vezhi in manji gorkote v hramu, ktera je fhe po leti vezhi, kakor pa po simi, defiravno fe nam drugazhi sdi. Po simi je srak svunaj hrama mersleji, po leti pa gorkeji. Pridemo po simi is mrasa v fpodnji hram, fe nam sdi gorko, pridemo pa po leti is vrozhine v hram, fe nam merslo sdi, defiravno je gorkota v hramu smirej slo enaka, kar tudi gorkomé pokashe.

Ozhe. Ne moram te prav rasumeti.

Šin. Ako fedite v hifhi, kader fe she malo s-hladi, vam bo sazhele biti merslo, ako pa v ravno takó gorko hifho pridete is mrasa, fe vam bo pa sdalo, kakor de bi bila fhe prevezh sakurjena, in ta raslozhék ne pride od bolj in manj gorke hifhe, ampak od obzhutljivofsti; ravno takó je tudi s gorkoto v hramu.

Ozhe. Špet fi me pa preshugal, sakaj kar fi mi povedal od gorkote hifhe, mi tudi od gorkote v

\*) Taki poduki fo nam prav po volji, satorej profimo vezh enakih. Vrednistvo.